

Теорія та практика навчання

УДК 37.091.4:172.12

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.17027825>

Проблема виховання полікультурної особистості в українському науково-педагогічному дискурсі

Ольга Сергіївна Америкідзе

викладачка кафедри мовної підготовки і комунікації,

Київський національний університет будівництва та архітектури,

здобувачка ступеня доктора філософії,

Інститут проблем виховання НАПН України,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6111-7996>

ameridzeolga@gmail.com

Прийнято: 16.08.2025 | Опубліковано: 31.08.2025

***Анотація.** Метою наукової розвідки є вивчення та систематизація праць українських науковців з проблеми виховання полікультурної особистості. **Методи** аналізу, синтезу, узагальнення та систематизації науково-педагогічних джерел з проблеми дослідження використано в комплексному поєднанні. **Результати.** Окреслено ключову мету полікультурної освіти, яка полягає у вихованні особистості, готової до ефективної творчої життєдіяльності в умовах сучасного мультикультурного суспільства. Зазначено, що поняття полікультурної особистості є складним педагогічним феноменом, змістове наповнення якого включає такі категорії, як «культура» та «полікультурність». З огляду на предмет дослідження культуру визначено як динамічний процес взаємодії на основі плюралізму цінностей та взаємозбагачення між різними етнокультурними спільнотами. З'ясовано, що в українському науково-*

педагогічному дискурсі полікультурність трактують і як принцип освіти та розвитку сучасного соціуму, і як інтегративну якість особистості, що виявляється в ефективній міжкультурній взаємодії, відкриваючи людині можливість не лише діалогу, а і самообґрунтування в умовах множинності культур сучасного світу. **Висновки.** Аналіз праць українських науковців дає підставити розглядати виховання полікультурної особистості як комплексний, системний процес, що виявляється в активній міжкультурній взаємодії на основі діалогічних відносин та здобутих соціокультурних знань; сприяє розвитку необхідних для ефективної життєдіяльності в умовах мультикультурності сучасного світу інтелектуальної й духовної сфер особистості; забезпечує особистісну актуалізацію закладених у культурі смислів, а також самопізнання та самореалізацію особистості; залежить від розвитку сучасної цивілізації, рівня розвитку певного суспільства, взаємозв'язку культури та освіти в ньому, а також способів культурної ідентифікації.

Ключові слова: полікультурна особистість, полікультурна освіта, культура, полікультурність, особистісне культурне самовизначення.

Problem of educating a polycultural personality in Ukrainian scholarly and pedagogical discourse

Ameridze Olha

Lecturer, Department of Language Training and Communication,

Kyiv National University of Construction and Architecture,

PhD student,

Institute of Problems on Education of the National Academy of

Educational Sciences of Ukraine,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6111-7996>

ameridzeolga@gmail.com

Abstract. The study **aims** to highlight and systematize the works of Ukrainian scholars on the problem of educating a polycultural personality. **Methods** of analysis, synthesis, generalization and systematization of scientific and pedagogical sources on the problem under study are used in a complex. **Results.** The key goal of multicultural education is outlined, which is to educate an individual ready for effective creative life in the conditions of a modern multicultural society. It is noted that the concept of a polycultural personality is a complex pedagogical phenomenon, the content of which includes such categories as “culture” and “polyculturalism”. Given the subject of the research, culture is defined as a dynamic process of interaction based on pluralism of values and mutual enrichment between different ethnocultural communities. It is found that in the Ukrainian scientific and pedagogical discourse, polyculturalism is interpreted both as a principle of education and development of modern society, and as an integrative quality of the personality, which is manifested in effective intercultural interaction, opening up to a person the possibility of not only dialogue, but also self-justification in the conditions of the plurality of cultures of the modern world. **Conclusions.** Analysis of the works of Ukrainian scholars allows us to consider the education of a polycultural personality as a complex, systemic process, which is manifested in active intercultural interaction on the basis of dialogical relations and acquired socio-cultural knowledge; contributes to the development of the intellectual and spiritual spheres of the personality necessary for effective life in the conditions of multiculturalism of the modern world; provides personal actualization of the meanings inherent in culture, as well as self-knowledge and self-realization of the personality; depends on the development of modern civilization, the level of development of a certain society, the relationship of culture and education in it, as well as the methods of cultural identification.

Keywords: polycultural personality, polycultural education, culture, polyculturalism, individual cultural self-determination.

Постановка проблеми. Сучасне суспільство, в якому співіснують носії різних національних культур, характеризується поліетнічним характером, що пояснює важливість проблем, пов'язаних з подоланням труднощів, що виникають у міжкультурній комунікації між учасниками освітнього процесу у вищій школі. Одним з найважливіших факторів успішної комунікації між представниками різних культур є створення сприятливих умов для взаємозбагачення культур, що зумовлює необхідність удосконалення змісту вищої освіти, її форм і методів навчання здобувачів у полікультурному середовищі.

Сьогодні в контексті глобалізованого міжнародного співробітництва актуальною постає проблема формування полікультурної особистості. Необхідність ефективної адаптації представників різних культур у багатоетнічному суспільстві зумовлює необхідність створення в українських закладах вищої освіти умов, де здобувачі можуть набути досвід міжкультурної комунікації, усвідомлення культурного різноманіття світу, доброзичливе та неупереджене ставлення до представників будь-якої культури. Орієнтація на мультикультурну складову освітнього процесу вищої освіти України вкорінена в законодавчому та правовому забезпеченні вищої освіти (закон України «Про вищу освіту», Державна національна програма «Освіта: Україна XXI століття», Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 рр.), де наголошено на формуванні гармонійно розвиненої особистості, здатної до спілкування в суспільно політичній, соціально-культурній та навчально-професійній сферах на основі міжкультурного діалогу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні ООН та інші організації декларують визнання цінності культурного різноманіття країн, народів та етносів. Так, Загальну декларацію ЮНЕСКО про культурне розмаїття було прийнято 2 листопада 2001 року Генеральною конференцією Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури [34]. У статті 2 «Від культурного розмаїття до культурного плюралізму» цієї декларації зазначено, що

в сучасних суспільствах, що стають дедалі різноманітнішими, необхідно забезпечити гармонійну взаємодію та співіснування між людьми та громадами з плюралістичною, різноманітною та динамічною культурною ідентичністю. Політика, що сприяє інтеграції та участі всіх громадян, є гарантією соціальної згуртованості, життєздатності громадянського суспільства та світу. В цьому сенсі культурний плюралізм є політичною відповіддю на реалії культурного різноманіття. Нерозривно пов'язаний з демократією культурний плюралізм створює сприятливе середовище для культурного обміну та розквіту творчих талантів, що живлять життєздатність суспільства [34].

Різні аспекти полікультурної освіти у своїх працях висвітлюють такі українські науковці, як-от: Р. Агадуллін [1], О. Бартош і З. Мигалина [2], О. Безпалько та Т. Веретенко [4], Л. Галаєвська [6], К. Дворникова [9], І. Єрмаков [13], Ю. Запорожцева [14], Л. Кругленко [18], А. Лесик і Д. Корнеєв [21], І. Лощенова [22], О. Моляко [26], Т. Сніца [28], А. Солодка [29] та ін. Саме полікультурна освіта, на переконання С. Федоренко, К. Журби та І. Шкільної [31], розроблена для того, щоб допомогти молоді усвідомлювати та розуміти різноманітні моделі, альтернативи і можливостей, які існують у широкому спектрі культури сучасного глобалізованого світу.

Як стверджують А. Лесик і Д. Корнеєв, сьогодні в Україні існує «небагато закладів вищої освіти, які стратегічно намагаються підготувати студентів до роботи та життя в полікультурному суспільстві» [21, с. 20]. Значні сподівання у цій сфері покладаються на полікультурну освіту [4; 22; 26; 28]. На переконання В. Кузьменко та Л. Гончаренко [20], необхідність впровадження полікультурної освіти забезпечується: зростанням етнічної свідомості людей; міграційними процесами, що призводять до зміцнення міжкультурних контактів; інтернаціоналізацією світу, яка впливає на взаємодію народів; розширенням міжетнічної співпраці, що передбачає діалог між культурами; удосконаленням інформаційної сфери та систем комунікації; прагнення окремого індивіда, а також народу в цілому розвивати свою ідентичність. Крім того, на думку

А. Солодкої, формування полікультурної особистості у кожного здобувача вищої освіти відбувається у межах кількох основних концепцій, з-поміж яких чільне місце займає концепція міжкультурної комунікації, яка передбачає вивчення культурних відмінностей, розвиток навичок міжкультурної комунікації та встановлення зв'язку між різними культурами [29, с. 10].

У межах полікультурної освіти українські науковці висвітлюють питання розвитку полікультурної компетентності (М. Гулич [8], І. Дирда [11], В. Дзюба [12], Л. Михайлова [24], Н. Нікітіна [27] та ін.); полікультурності (В. Глухота [7], О. Демчук [10], І. Микитенко [23], В. Мичковська [25] та ін.); полікультурної вихованості (О. Безкоровайна [3], П. Кендзьор [16], О. Кузнецова [19], С. Цимбрило [33] та ін.).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри те, що в наукових працях української педагогічної спільноти порушено питання полікультурного складника в освіті, його основних категорій, постає необхідність систематизації цих наукових здобутків українських дослідників з метою їх подальшого компаративного аналізу з подібними напрацюваннями в зарубіжному науково-педагогічному дискурсі.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає у вивченні та систематизації праць українських науковців з проблеми виховання полікультурної особистості. Реалізація поставленої мети вимагає вирішення таких завдань: 1) розглянути змістове наповнення поняття «полікультурна особистість» у працях українських освітян; 2) висвітлити основні цілі полікультурної освіти з огляду на реалії сучасного життя в Україні; 3) проаналізувати та узагальнити погляди українських науковців щодо тлумачення поняття «полікультурність» та його структурних компонентів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Щодо змістового наповнення поняття «полікультурна особистість», то воно є комплексним, включаючи поняття «культура» та «культурне різноманіття (полікультурність)». Перше з двох зазначених понять – «культура» – в досліджуваному феномені

полікультурної особистості, на думку В. Болгаріної та І. Лощенової, передбачає допомогу особистості в подоланні шляху від засвоєння етнічної, національної культури до усвідомлення спільності інтересів народів у їхньому прагненні до прогресу шляхом культурного розвитку [5, с. 3–5]. Слід зазначити, що поняття «культура» виокремлюється своїми багатоаспектними тлумаченнями. Разом з цим у ході історичного розвитку суспільства дещо змінювалося і його сутнісне наповнення. Як стверджує українська педагогиня С. Федоренко, «культура стала об'єктом спеціального теоретичного розгляду й отримала статус самостійного наукового поняття в епоху Нового часу. Саме слово *культура* як самостійна лексична одиниця існує лише з XVIII століття. Воно походить від латинських слів *solo, colege* у значеннях: *вирощувати, культивувати, обробляти, піклуватися, удосконалювати*. ... Те, що ми сьогодні називаємо *культурою*, стародавні греки називали «пайдеєю» – вихованням, тобто сукупністю прищеплених дитині мисленнєвих і комунікативних навичок» [30, с. 58]. Загалом культура виступає «системою паттернів поведінки особистості на основі характерних для певної соціальної спільноти ідеалів і цінностей, що формується шляхом ретрансляції соціокультурного досвіду людства (у тому числі в процесі навчання і виховання) та водночас виступає інструментом формування її світогляду» [30, с. 60]. Своєю чергою, з огляду на реалії сучасності загалом та предмет нашого дослідження зокрема, культуру розуміємо як динамічний процес взаємодії на основі плюралізму цінностей та взаємозбагачення між різними етнокультурними спільнотами.

Друга важлива категорія в змісті досліджуваного поняття, «полікультурна особистість», полікультурність є багатоаспектним явищем, яке українські дослідники [9; 10; 25; 26; 32; 33] трактують і як принцип освіти та розвитку сучасного соціуму, і як інтегративну якість особистості. Зокрема В. Мичковська [25] вказує на полікультурність як на принцип функціонування та співіснування в суспільстві різних етнокультурних спільнот з властивим їм усвідомленням власної ідентичності, що гарантує їхню рівноправність,

толерантність та органічний зв'язок із ширшою спільнотою, а також взаємозбагачення культур. Інтенсивність та плідність цього процесу обумовлені соціально-економічними зв'язками, що визначаються прагненням народів до взаєморозуміння та взаємозбагачення. Полікультурна освіта у найбільш повному вираженні характеризує людину як громадянина суспільства та світу, носія, захисника та творця загальнолюдських етнокультурних та загальнолюдських цінностей – духовних, ідеологічних, етичних, гуманістичних, демократичних, правових, екологічних, естетичних, трудових тощо. – у їх якісних цивілізаційних показниках. Вона є основою життєвої орієнтації людини та її інтеграції у життя суспільства та його соціальних груп [25, с. 238–239].

У мультикультурному суспільстві сьогодення особистість кожної людини структурована відповідно до її властивих характеристик з урахуванням основ своєї культури та численних запозичень з інших культур. Адже людина не є культурно однорідною; вона може належати до кількох культур одночасно. Така особистісна структура охоплює: когнітивний (мова, знання, переконання), нормативний (цінності, ідеали, стандарти), емоційний (типи поведінки, звичаї, спосіб життя) та соціоструктурний (груповий, класовий, правовий, політичний та професійний статус) компоненти. Тому метою полікультурної освіти є розробка такої освітньої політики, освітніх програм, освітнього змісту, а також встановлення психологічного та морального клімату взаємин між усіма учасниками освітнього процесу на всіх рівнях, за якого кожен студент/-ка, незалежно від етнічного походження, фізичних та психічних особливостей, статі, релігії тощо, має всі необхідні можливості для реалізації власного особистісного потенціалу [12, с. 112].

На переконання українського науковця І. Єрмакова, функціонування сучасної вищої школи має ґрунтуватися на таких базових цінностях культурного різноманіття, як-от: чутливість до цінностей та вірувань іншої культури; повага до інших культур; усвідомлення всіма учасника освітнього процесу, що кожна культура має що запропонувати світу та водночас немає культур, які б мали

монополію на всі аспекти життя [13, с. 64]. На думку Р. Агадулліна [1], головна мета полікультурної освіти полягає у вихованні особистості, готової до ефективної творчої життєдіяльності в умовах сучасного мультикультурного суспільства. Своєю чергою українські педагогині О. Безпалько та Т. Веретенко [4] стверджують, що загалом основними цілями полікультурної освіти повинні бути: 1) задоволення освітніх запитів представників усіх етносів, 2) підготовка людей до життя в поліетнічному соціумі. На основі цих цілей О. Безпалько та Т. Веретенко визначають низку конкретних педагогічних задач, з-поміж яких:

- опанування історії та культури свого народу;
- формування уявлення про різноманітність культур в Україні та світі, розуміння та внутрішнє прийняття рівності народів та рівноцінності їхніх культур, сприяння позитивному ставленню до культурних відмінностей як фактору поступального розвитку світової цивілізації та самореалізації особистості; сприяння позитивному ставленню до культурних відмінностей, що забезпечують прогрес усього людства та сприяють самореалізації особистості;
- створення умов для інтеграції здобувачів у культури інших народів;
- розвиток навичок та вмінь продуктивної взаємодії з носіями різних культур;
- виховання в дусі миру; розвиток етнічної толерантності;
- формування свідомих позитивних ціннісних орієнтацій особистості стосовно культурної спадщини України;
- виховання поваги до історії та культури інших народів: створення полікультурного середовища як основи для взаємодії особистості з елементами інших культур;
- формування здатності здобувача до особистісного культурного самовизначення» [4, с. 449]

Як зазначає С. Цимбрило, результатом полікультурної освіти є «полікультурна вихованість – інтегративна якість особистості, що відображає багатоаспектність її зв'язків на мікро- і макрорівні та включає сукупність

полікультурних поглядів, ідей, переконань, почуттів, потреб, цінностей, установок, які виявляються у конкретній поведінці, а також виступають невід'ємними складовими цілісної особистості» [33, с. 148–149]. Дещо розширює трактування цього феномену українська дослідниця міжкультурної освіти В. Мичковська, яка переконана, що «полікультурність як інтегративна якість особистості базується на загальній культурі (емоційній, інтелектуальній, поведінковій), що виявляється в міжкультурній взаємодії шляхом усвідомлення негативних культурних стереотипів і упереджень, відкриваючи суб'єкту можливість діалогу і самообґрунтованість в умовах множинності культур» [25, с. 240].

На думку Ю. Запорожцевої [14], для українського суспільства полікультурна модель освіти може бути реалізована у перспективі за таких умов: «завершеності націєрозбудовчих процесів, досягнення рівня життя західноєвропейських країн та демократизації усіх сфер суспільного буття. Крім того, існує необхідність перегляду окремих положень мультикультурної політики з врахування особливостей української держави» [14, с. 173].

Щодо структури досліджуваного педагогічного феномену, то В. Заслуженюк [15] виокремлює такі основні компоненти формування полікультурності, які доцільно враховувати у змісті освітнього процесу, як-от:

- сприяння почуттю приналежності до українського народу, відповідальності за долю багатонаціональної батьківщини;

- формування національної самосвідомості, почуття національної гордості та утвердження їх як основних принципів виховання;

- формування ментальних установок поваги, толерантності до людей з іншими звичками, відмінним менталітетом і, перш за все, до тих, чії представники є членами контактуючих національних груп;

- розвиток толерантності в міжетнічних відносинах, подолання як зневажливого ставлення до національних почуттів і традицій, так і їх абсолютизації;

- подолання проявів національного нігілізму та національного шовінізму, усунення причин, що їх породжують;

- утвердження духовності, поваги та прихильності до загальнолюдських цінностей [15, с. 66].

Дещо в скороченому варіанті В. Мичковська представляє структуру полікультурності через такі складники, як-от: 1) гуманність; 2) громадянськість; 3) крос-культурна грамотність; 4) культура спілкування; 5) культурна самоідентифікація особистості [25, с. 240].

Своєю чергою С. Цимбрило більш системно підходить до питання структури полікультурності особистості, виокремлюючи в ній такі компоненти [33, с. 149]:

- мотиваційний компонент, представлений сформованою полікультурною вихованістю, «сприяє формуванню мотиваційно-пізнавальних, ціннісних, світоглядних, поведінкових характеристик особистості»;

- знанневий компонент, який «передбачає наявність знань (з погляду полікультурності) про людські взаємини, засвоєння студентами знань, умінь, навичок, необхідних для формування полікультурної вихованості»;

- ціннісний компонент, який «передбачає формування соціально-настановчих та ціннісно-орієнтованих схильностей студентської молоді до інтеркультурної комунікації та обміну, розвиток толерантності щодо інших суспільств, народів, культур і соціальних груп»;

- ситуативний компонент, діяльнісна складова якого «передбачає уміння та навички дотримання основних правил культури поведінки і культури спілкування у міжособистісних взаєминах (ґрунтуючись на засадах полікультурності); вміння контролювати і здійснювати корекцію хибних проявів та можливих порушень; вміння вибудовувати діалогічне спілкування, застосовувати тактику запобігання конфліктним ситуаціям чи конструктивне їх розв'язання, активну соціальну взаємодію з представниками різних культур при збереженні власної культурної ідентичності»;

- рефлексивний компонент, який охоплює «процес самопізнання, самоаналізу й усвідомлення своєї діяльності та ставлення немовби збоку, очима інших людей.

Висновки. Таким чином, можемо резюмувати, що поняття полікультурної особистості є складним педагогічним феноменом, змістове наповнення якого включає такі категорії, як «культура» та «полікультурність». З огляду на предмет дослідження культуру визначено як динамічний процес взаємодії на основі плюралізму цінностей та взаємозбагачення між різними етнокультурними спільнотами. З'ясовано, що в українському науково-педагогічному дискурсі полікультурність трактують і як принцип освіти та розвитку сучасного соціуму, і як інтегративну якість особистості, що виявляється в ефективній міжкультурній взаємодії, відкриваючи людині можливість не лише діалогу, а і самообґрунтування в умовах множинності культур сучасного світу.

Аналіз праць українських науковців дає підставити розглядати виховання полікультурної особистості як комплексний, системний процес, що виявляється в активній міжкультурній взаємодії на основі діалогічних відносин та здобутих соціокультурних знань; сприяє розвитку необхідних для ефективної життєдіяльності в умовах мультикультурності сучасного світу інтелектуальної й духовної сфер особистості; забезпечує особистісну актуалізацію закладених у культурі смислів, а також самопізнання та самореалізацію особистості; залежить від розвитку сучасної цивілізації, рівня розвитку певного суспільства, взаємозв'язку культури та освіти в ньому, а також способів культурної ідентифікації.

Перспективним напрямом подальших наукових пошуків вважаємо компаративний аналіз проблеми виховання полікультурної особистості здобувача вищої освіти в Україні та країнах ЄС.

Список використаних джерел

1. Агадуллін Р.Р. Полікультурна освіта методолого-теоретичний аспект. *Педагогіка і психологія*. 2004. № 3. С. 18–29.
2. Бартош О. П., Мигалина З. І. Білінгвальна міжкультурна освіта як засіб побудови освітнього процесу в руслі крос-культурного діалогу. *Науковий вісник Ужгородського університету: збірник наукових праць. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2023. №. 2 (53). С. 9–12.
3. Безкоровайна О. Полікультурне виховання дітей різних вікових груп: теоретичні засади. *Іноватика у вихованні*. 2024. Вип. 20. С. 17–24.
4. Безпалько О., Веретенко Т. Вплив полікультурної освіти на формування особистості сучасного студента. *Soucasna ukrajinstika: problem jazyka, literatury a kultury: sbornik vedeckych clanku*. 2014. № 6. С. 448–451.
URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/4412/1/O_Bezpalko_T_Veretenko_SU_VI_IL.pdf
5. Болгарина В. С., Лощенова І. Ф. Культура і полікультурна освіта. *Шлях освіти*. 2002. № 1. С. 11–14.
6. Галаєвська Л. Полікультурне виховання здобувачів освіти в новій українській школі. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/721845/1/%D0%93%D0%B0%D0%BB%D0%B0%D1%94%D0%B2%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8%20_.pdf
7. Глухота В. Полікультурність в освіті: історія та сучасні тенденції. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету ім. Павла Тичини*. 2022. Вип. 2. С. 139–147.
8. Гулич М. М. Педагогічні умови формування полікультурної компетентності майбутніх вчителів іноземних мов. *Іноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 45. С. 171–173.
9. Дворникова К. В. Полікультурна освіта (виховання) і її важливість для суспільства. *Витоки педагогічної майстерності. Серія: Педагогічні науки: збірник наукових праць ПДПУ ім. В. Г. Короленка*. 2011. Вип. 8, Ч II. С. 99–102.

10. Демчук О. Управління процесом формування полікультурної компетентності вчителів в умовах освітнього простору. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*. 2015. Вип. 1. С. 36–41.
11. Дирда І. А. Полікультурна компетентність як складник мовної підготовки іноземних студентів у процесі навчання української мови. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського «Педагогічні науки»*. 2015. Вип. 1. С. 113–117.
12. Дзюба В. І. Соціально-педагогічні основи формування гуманістичних ціннісних орієнтацій студентської молоді. Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.05. Київ, 1994. 225 с.
13. Єрмаков І. Г. Наше завдання сьогодні – перетворити школу у школу діалогу культур. *Педагогіка толерантності*. 2002. № 4 (22). С. 63–64.
14. Запорожцева Ю. С. Міжкультурна освіта як шлях до взаємодії у полікультурному суспільстві. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки*. 2019. № 177 (1). С. 170–174.
15. Заслуженюк В. С. Формування у школярів культури міжнаціонального спілкування. *Педагогіка і психологія*. 1999. № 2. С. 66–74.
16. Кендзьор П. І. Полікультурне виховання учнів у системі діяльності загальноосвітнього навчального закладу (теорія та методика): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07. К.: НАПНУ Інститут Проблем виховання, 2017. 448 с.
17. Кругленко Л. В. Концептуальні підходи до визначення поняття «полікультурна освіта» у вітчизняному педагогічному дискурсі. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі: збірник наукових праць Класичного приватного університету*. 2019. № 66 (1). С. 9–12.
18. Кругленко Л. В. Полікультурна освіта: світова та вітчизняна артикуляція проблеми. *Педагогічні науки: збірник наукових праць Херсонського державного університету*. 2020. Вип. 90. С. 7–11.

19. Кузнецова О. В. Понятійно-термінологічний апарат дослідження полікультурного виховання майбутніх бакалаврів початкової освіти. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2023. № 81. С. 143–150.
20. Кузьменко В. В., Гончаренко Л. А. Формування полікультурної компетентності вчителів загальноосвітньої школи : навч. посіб. Херсон: РПО, 2006. 92 с.
21. Лесик А. С., Корнєєв Д. Є. Ідеї полікультурності та їх реалізація в освітньому середовищі закладу вищої освіти. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки*. 2021. № 2 (22). С. 18–22. DOI: <https://doi.org/10.32342/2522-4115-2021-2-22-2>
22. Лощенова І. Ф. Полікультурне виховання майбутніх учителів у процесі вивчення іноземних мов: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07. К.: Ін-т проблем виховання АПН України. Київ, 2004. 20 с.
23. Микитенко І. Д. До аналізу понять «полікультурність», «полікультурна освіта» та «полікультурна компетентність» у науковій літературі. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету ім. Олександра Довженка: збірник наукових праць. Педагогічні науки*. 2023. Вип. 1. С. 208–216.
24. Михайлова Л. З. Формування полікультурної компетентності у студентів ЗВО економічних спеціальностей. *Інноваційна педагогіка*. 2024. Вип. 76. С. 148–151.
25. Мичковська В. Поняття полікультурності як якості особистості. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогічні науки*. 2021. № 1(24). С. 236–253. DOI: <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v24i1.641>
26. Моляко О. О. Функціональна модель формування полікультурної компетентності школярів. *Рідна школа*. 2005. № 6. С. 10–12.
27. Нікітіна Н. П. До проблеми полікультурної освіти студентської молоді. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2017. № 2 (77). С. 192–199.

28. Сніца Т. Виховання полікультурної особистості у процесі вивчення іноземної мови (на прикладі підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників). *Молодь і ринок*. 2022. № 5 (203). С. 142–147.

29. Солodka А. Міжнародний досвід з формування полікультурної особистості в процесі міжкультурної комунікації. *International Science Journal of Education & Linguistics*. 2025. Vol. 4, № 2. С. 9–18. DOI: <https://10.46299/j.isjel.20250402.02>

30. Федоренко С. В. Теорія і методика формування гуманітарної культури студентів вищих навчальних закладів США. Дисертація на здобуття ступеня доктора педагогічних наук. Київ, 2017. 551 с.

31. Федоренко С. В., Журба К. О., Шкільна І. М. Напрями формування глобальної компетентності студентів у закладі вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип 70, Т. 2. С. 360–366. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/70-2-54>

32. Федоренко С., Америкдзе О., Мацук Л. Транслінгвізм та іншомовна підготовка студентів в умовах мультикультурності. *Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії імені Тараса Шевченка. Серія: Педагогічні науки*. 2025. Вип. 20. С. 126–133. DOI: <https://doi.org/10.32782/2410-2075-2025-20.16>

33. Цимбрило С. М. Особливості формування полікультурної вихованості студентів в умовах освітньо-виховного середовища вищого технічного навчального закладу. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 50, Т. 2. С. 147–151.

34. UNESCO Universal Declaration on Cultural Diversity. Paris, 2001. URL: <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/unesco-universal-declaration-cultural-diversity>